

Onze school is een verhaal

Op 1 augustus 2006 ging het Orion College in Breda van start. Gesteund door de grote pedagogische centra en geheel in lijn met het politieke klimaat en de tijdsgeest die aan het begin van het millennium door onderwijsland waaide onder de noemer 'het nieuwe leren'. Overal in den lande waren er in dit tijdsgewricht soortgelijke initiatieven. Een deel van deze scholen verenigde zich in het PLEION-netwerk. (Platform voor Eigentijds Onderwijs)

Het Orion, de jongste middelbare school van Breda en omgeving had de grote ambitie om op een eigentijdse manier havo en vwo-onderwijs vorm te geven. (zie ook www.pleion.nl) Het vertrekpunt van het leren waren de passies en interesses van leerlingen. Leerlinggestuurd onderwijs en de vraag 'Wat wil jij leren?', daar ging het om.

The times, they are a changing...

Halverwege het eerste decennium van het millennium, de jaren '0, veranderde het politieke en sociaal-economische klimaat. Rechtlignige non-nonsens en dito oneliners regeerden het maatschappelijke en politieke debat steeds meer. De harde opbrengsten werden steeds meer heilig verklaard. Regel-, meet- en controledrang namen hand over hand toe. Over nieuwerwetse scholen werden op fora en andere digitale broedplaatsen meer en minder stichtelijk geformuleerde meningen geventileerd. Onderpresterende scholen werden aan de al dan niet digitale schandpaal genageld.

In 2008 sprak, toen nog kamerlid, Jeroen Dijsselbloem uitvoerig over hiaten bij taal, rekenen en geschiedenis, het failliet van het studiehuis en teveel nadruk op competentiegericht onderwijs en zelfstandig leren. En in 2009 sprak hoogleraar watermanagement Ruud Scholte over voltrekking van een rekenramp in het middelbaar onderwijs. Er ontspoon zich een verwarrende discussie over betere salarissen, historische canons, nieuwe rekenmethoden en open source schoolboeken. Opvallend hierbij was dat er sprake was van een steeds grotere hang naar 'vroeger'. In onzekere tijden wordt een gevoel van veiligheid en stabiliteit vaak gezocht en, zij het kortstondig, gevonden in het verleden.

Doel onderwijs

Filosoof Rob Wijnberg¹ wist voornoemde wisselende tijdsgewrichten op een mooie manier te duiden rondom de vraag 'Wat is het doel van onderwijs?'. Grofweg zijn er twee stromingen: conservatief en progressief. Een dankbare klassieke scheidslijn die van tijd tot tijd zeer verhelderend kan zijn. Zo ook hier.

Conservatief

Het conservatieve deel is meer op zoek naar waarheid (analoog naar Plato en Kant). Hierbij is de school vooral opvoeder. Het bijbrengen van wetenschappelijke kennis, vaardigheden, waarden, normen en burgerzin is een primaire taak. Kinderen moeten opgevoed worden om uiteindelijk

¹ Uit: Mijn tafelheer is Plato

als verantwoordelijke burgers deel te nemen aan de samenleving. De tradities en ontwikkelingen die onze samenleving hebben gevormd moeten niet worden doorbroken. Ze moeten juist worden overdragen. En daarom is deze stroming voorstander van vaste curricula en canons. De leraar draagt over; de leerling ontvangt. De klassieke bus- opstelling is een logisch voortvloeisel uit deze gedachte.

Progressief

De progressieve stroom legt de nadruk op vrijheid. Analooq naar Socrates en Nietzsche. In deze opvatting is waarheid een sociale constructie en moet onderwijs vooral zorg dragen voor individualisering van kinderen. School is begeleider tot persoonlijke ontplooiing van het individu. Tradities zijn minder van belang. Van belang is de ontwikkeling van een kritisch vermogen dat ze in staat stelt hun toekomst en die van de samenleving zelf vorm te geven. En daarom is men voorstander van een flexibel curriculum, de toepassing van nieuwe technologieën en heeft de leraar meer een rol als coach.

In de klas zien we dit terug in een meer individuele benadering en tegelijk meer aandacht voor samenwerkend leren.

Ook ziet men soms een indeling in objectivisme versus (sociaal) constructivisme.

1. Objectivisten richten zich vooral op kennis. Zijn van mening dat de kennis alleen gevonden kan worden door het gebruik van logica. Die logica dient toegepast te worden op gegevens die verworven zijn door onze zintuigen. Het objectivisme verwerpt de gedachte dat kennis verworven kan worden door intuïtie of gevoel. Ook andermans meningen hebben geen zeggingskracht als deze niet gebaseerd zijn op rede. Objectivisme gaat uit van de rede.
2. Constructivisme is in het onderwijs een leertheorie die stelt dat leren start wanneer de lerende een storende discrepantie ervaart tussen zijn eigen wereldbeeld en dat van anderen. De lerende is dan geneigd om dit gebrek aan overeenstemming zo effectief mogelijk weg te willen nemen door de betekenis die hij zelf construeert voor zijn omgeving samen met anderen bewust te worden en te verkennen. Constructivisme gaat uit van de situatie.

Er zijn tussenvormen. Maar vaak ziet men de worsteling van scholen: gaan we uit van de rede, de voorgeprogrammeerde kennis die nodig is voor het eindexamen (inspectie) of gaan we uit van het individu en de specifieke omgeving en situatie waarin deze zich bevindt. Orion kent deze worsteling. Orion heeft aanvankelijk zeer nadrukkelijk gekozen voor het constructivisme, maar ziet dat elementen vanuit een objectivistische visie bittere noodzaak zijn.

Natuurlijk is bovenstaande een vereenvoudigde weergave van de werkelijkheid. In ieder geval kan men stellen dat conservatief en progressief omgekeerd prioriteit geven aan waarheid en vrijheid. Geef je prioriteit aan het civiliseren van kinderen of wil je de jeugd juist vervreemden van de heersende opvattingen? Of om het nog boudier te

stellen: moeten we kinderen bevrijden van de heersende machten of juist overlaten aan hun lot?

Socialiseren en individualisering zijn beide taken van het onderwijs. Wat heeft de overhand? Beide visies vertonen mankementen: te veel individualisering leidt tot egocentrisme en a- socialiteit. Te veel socialisering maakt kans op indoctrinatie met de heersende normen te groot.

Jij volgt geen onderwijs, onderwijs volgt jou!

Voorwaar een pakkende slogan welke op alle pr-uitingen van Orion tussen 2006 en 2011 prijkte. De oprichting van Orion was uiteindelijk vooral gestoeld op de opvattingen van Socrates en Nietzsche. Maar paradoxaal genoeg sloeg de interpretatie ervan door: in een tijdperk van ik-telefoons, ik-pods, ik-pads en facebook, twitter en hyves als etalages van het interessante ik, verwerd een dergelijke slogan al gauw tot een buitengewoon egocentrische opmerking. Hieruit is lering getrokken.

Binnen de hierboven beschreven context maakte de euforie en ontwikkelingsdrang van Orion tijdens de eerste jaren langzaam maar zeker plaats voor realiteitszin en een nieuw bewustzijn in relatie tot de veranderde context. Bovendien tekende de toekomst zich minder progressief af dan men in 2006 verwachtte. Bij de oprichting van Orion ging men ervan uit dat binnen afzienbare tijd Centrale Examens tot het verleden zouden behoren. Uiteindelijk zou, naar verwachting, het Nederlandse onderwijs de overstap maken naar digitale portfolio's als proeven van bekwaamheid die toegang zouden bieden tot vervolgoopleidingen.

Niets bleek minder waar. En hoe meer het eindexamen voor de eerste lichte leerlingen in beeld kwam, hoe meer het spanningsveld tussen leerling-gestuurd en examen-gestuurd onderwijs merkbaar werd. Bovendien moest de school in de zomer van 2011 noodgedwongen verhuizen van een riante, trendy en eigentijdse leeromgeving aan de Biesdonkweg, naar een jaren '60 basisschoolpand aan de Waterloostraat in Breda-Noord.

Dieptepunt

In mei 2011 deden de eerste 5 leerlingen examen. De onderwijsinspectie oordeelde dat de verschillen tussen schoolexamen en Centraal Schriftelijk Examen veel te groot waren. In oktober 2011 kreeg Orion van de inspectie het predicaat 'zeer zwak' toebedeeld. Dit bleek een mokerslag waarmee de school meteen op een (digitaal) middeleeuws marktplein kwam waarbij naar hartenlust met rotte eieren en tomaten gegooid kon worden door eenieder die zich daartoe geroepen voelde.

De grondvesters hadden een jaar eerder afscheid genomen van de school. De pioniersfase was voorbij.

Op 1 november 2011 startte ik als nieuwe rector op Orion met de opdracht om de school in veilig vaarwater te brengen. Het concept moest behouden blijven voor Breda en omgeving. Bestuur, directie, ouders en leerlingen waren overtuigd van de kracht van het concept. Wat volgde was

een mega krachtinspanning van team, leerlingen, ouders en schoolleiding. Van een derde deel van het team werd afscheid genomen.

Tour de force

De krachttoer zat hem erin dat aan de ene kant aan inspectie-eisen voldaan moest worden terwijl tegelijkertijd het concept verder en degelijker werd uitgewerkt. Socrates en Plato gingen in dialoog. De waarheid ligt vaak in het midden. Want waar gaat onderwijs in essentie over?

(...)“Onderwijs heeft drie functies:

1. Individueel: individuele talenten ontwikkelen
2. Cultureel: het begrip van de wereld verdiepen
3. Economisch: de vaardigheden aanleren die nodig zijn om de kost te verdienen en economisch productief te zijn.

Het is essentieel om alle drie deze rollen in het oog te houden en ze gelijkelijk in relatie tot elkaar te bevorderen. Begrijpen hoe ze in elkaar grijpen is de sleutel tot transformatie van het onderwijs in een 21^e-eeuws proces dat creativiteit en innovatie als kern heeft” (...) ²

Het verbeterproces van Orion zat hem vooral in het in balans brengen van deze drie functies.

Gedurende het verbetertraject waren, inspectie, Capgemini, medewerkers van CPS, APS en bestuur van SKVOB onder de indruk van de prestatie die door de Orion-gemeenschap in een hoog tempo werd geleverd. De examenresultaten in 2012 waren goed. Die van 2013 nog beter. Orion gaat over veel meer dan alleen examens, maar toch, examens zijn belangrijke indicatoren om je te vergelijken met de rest van Nederland. Inmiddels prijkt aan de gevel van Orion een dubbele (havo en vwo) 100% score geslaagden en behoort de school met 11 vakken tot de top van Nederland.

Het concept: met elkaar de wereld en jezelf ontdekken!

En het concept? Concepten zijn recepten. En recepten zijn niets waard zonder toegewijde brigade van koks, chefs en bediening die met zin, inspiratie en verstand van zaken hun positieve energie aanwenden om iets goeds te produceren. Dit geldt voor welk onderwijsconcept dan ook. Een concept dat sterker is dan de mensen die het uitvoeren bestaat niet. Een concept op papier is niets. In ieder geval niet meer dan een bladzijde uit een kookboek. Het concept van Orion is gebaseerd op het gedachtegoed van wetenschapper Luk Steevens. Het is gestoeld op de begrippen ‘competentie’, ‘autonomie’ en ‘relatie’. In Jip-en-Janneke-taal: ‘Ik kan het’, ‘Ik kan het zelf’ en ‘Ik sta in verbinding met anderen’. Het is sterk op competentie en reflectie gericht. Wat zien we, wat betekent het, wat is nodig? Deze vragen stellen leerlingen en docenten zichzelf en elkaar dagelijks. Het gaat hier altijd over onderwijs. Een team dat voornoemde competenties zelf ook beheerst kan het kinderen pas leren. Zoveel is zeker. Uiteindelijk is datgene wat waarneembaar is in het primaire proces

² Uit: Buiten de lijntjes; Ken Robinson 2013

het enige dat telt. Ofwel: Wat zie je iedere dag in de klas gebeuren? En dat blijft gelukkig 'gewoon' mensenwerk.

Onderzoekend leren & reflectief leren

Nog steeds is het zo dat alle kroonjuwelen van het Orion-onderwijs fier overeind staan. De grondvesters hebben heel goed begrepen dat een leerling in de 21e eeuw over een rugzak aan vaardigheden moet beschikken om individueel én maatschappelijk, gelukkig, gewaardeerd en succesvol te kunnen zijn. Onderzoeken, informatie verwerven, de waarde hiervan kunnen bepalen, presenteren en op de persoonlijke ontwikkeling reflecteren zijn pijlers van het Orion-onderwijs. Dit neemt niet weg dat de inhoud ook van groot belang is. En het is juist het bewerkstelligen van die balans waaraan we de afgelopen jaren met elkaar heel hard gewerkt hebben. 'Met elkaar de wereld en jezelf ontdekken!', is sinds twee jaar onze nieuwe slogan. Deze slogan verschilt fundamenteel van de vorige. En ook weer niet. Nog steeds gaat het om de zoektocht naar individuele kwaliteiten, talent, passies en interesses. Maar op een andere manier. De relatie tot 'de ander' is hierbij cruciaal ('ik ben in verbinding'). Een mens ontwikkelt zelfbewustzijn en empathie wanneer hij door de ogen van anderen naar zichzelf kan kijken. In augustus 2013 tekende de Orion-gemeenschap het handvest voor compassie dat uitgaat van de Gouden Regel: behandel de ander zoals je zelf behandeld wil worden.

Taboe?

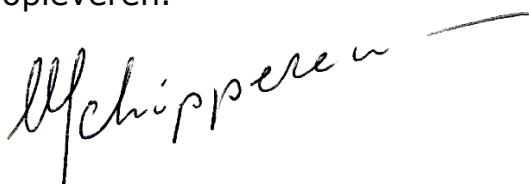
Onze school is een verhaal. Wanneer een school in de problemen komt, is dat meestal een taboe-onderwerp. De manier waarop een veranderende context op zo'n proces inwerkt blijft veelal onbesproken.

Op Orion zijn we voortdurend buitengewoon open geweest naar alle ouders, leerlingen en inspectie. Deze openheid heeft er uiteindelijk in geresulteerd dat Orion klaar is voor de toekomst. In augustus 2015 betrekken we een nieuw gebouw dat volledig gebaseerd zal zijn op ons onderwijsconcept. Het concept staat als een huis en blijft voortdurend in ontwikkeling. De resultaten zijn goed. En dit is alles behalve vanzelf gegaan. Ik heb er lang over getwijfeld om je dit voor te leggen. Toch denk ik dat het verhaal van onze school veelzeggend is over de context waarbinnen het Nederlandse onderwijs zich afspeelt.

De minister houdt wederom een pleidooi voor talentontwikkeling en de opdracht aan het onderwijs om hier een uiterste inspanning voor te leveren. Ook in de jongste publicatie van de onderwijsraad van 7 november 2013 lijkt men te gaan begrijpen dat een brede oriëntatie op onderwijs van vitaal belang is. (zie bijlage) Want dat onderwijs in deze tijd écht anders moet, begint in de samenleving steeds meer door te dringen. En talentontwikkeling, dat is nu juist waar Orion over gaat: kinderen de ruimte geven om hun kwaliteiten te ontdekken. De meeste scholen gaan over antwoorden. Onze school gaat over het stellen van vragen. En ik ben blij dat er in Breda een dergelijke school is en ook in de toekomst zal zijn. Sterker nog: ik verwacht dat binnen een jaar of 10 de meeste scholen zich veel meer op de weg zullen begeven die Orion gegaan is. Per 1 januari aanstaande maakt Orion deel uit van de SKVOB e.o. Wat mij betreft is dit de ware betekenis van Breda onderwijsstad. Scholen die verantwoordelijkheid voor elkaar nemen en elkaar een plek

aan de onderwijs-horizon gunnen. Waarbij men zich realiseert dat verschillen juist goed en leerzaam zijn. En dat het goed is dat er voor ouders en leerlingen iets te kiezen valt.

Want uiteindelijk gaat het om de kern van goed onderwijs. En de kern van goed onderwijs is dat de ontwikkelmotor van jonge mensen in beweging is. Volop in beweging. Een goed draaiende ontwikkelmotor is waarneembaar. Je kunt het ZIEN! wanneer het met een kind goed of minder goed gaat. En wat je moet doen of laten als leraar, ouder, opvoeder om ervoor te zorgen dat de ontwikkelmotor zo goed mogelijk loopt. Eigenlijk heeft Vincent van Gogh dit prachtig uitgedrukt in zijn schilderij 'De zaaier'. Het met toewijding en belangstelling volgen van een ontwikkeling en je voortdurend afvragen hoe je deze ontwikkeling het best kunt dienen, is de ware aard van ontwikkelingsgericht onderwijs. En dat vergt veel vakmanschap en geduld. En steeds weer opnieuw zadjes planten in het vertrouwen dat het uiteindelijk een mooie oogst gaat opleveren.

A handwritten signature in black ink that reads 'Rudy Schipperen'. The signature is written in a cursive, flowing style with a long horizontal stroke extending to the right.

Rudy Schipperen, 7 november 2013

TE SMALLE KIJK OP ONDERWIJSKWALITEIT

7 nov 2013 - **Het onderwijs in Nederland is van goede kwaliteit. Met gemiddelde financiële inzet leveren we bovengemiddelde prestaties. Toch is het onvoldoende voorbereid op de toekomst.**

Dat zegt de Onderwijsraad in zijn advies

[‘Een smalle kijk op onderwijskwaliteit. De stand van educatief Nederland 2013’](#)

Het aantal zwakke en zeer zwakke scholen is fors gedaald. Het aantal voortijdig schoolverlaters is spectaculair teruggebracht. Ook doen onze afgestudeerden het goed. Toch vraagt de Onderwijsraad zich af of het onderwijs de nieuwe generatie voldoende toerust voor het werken en leven in de samenleving van de toekomst. De raad ziet drie belangrijke obstakels die een verbetering van het onderwijs in de weg staan.

TE EENZIJDIGE AANDACHT VOOR TAAL EN REKENEN

Allereerst is er volgens de Onderwijsraad te weinig visie op wat leerlingen en studenten moeten leren. Meetbare doelen zijn doorslaggevend geworden voor de onderwijskwaliteit. In het beleid is daarbij de nadruk onevenredig komen te liggen op taal en rekenen. Leerlingen moeten **optimaal worden voorbereid op vervolgopleidingen, maar ook op het functioneren in de samenleving**. Daarvoor moeten leerlingen ook bepaalde waarden en normen meekrijgen, én **culturele bagage**, stelt de Onderwijsraad. Om brede kwaliteit inzichtelijk te maken zou het veld gezamenlijk de streefdoelen en de bijbehorende indicatoren moeten ontwikkelen.

De VO-raad deelt de visie van de raad. Onderwijskwaliteit is meer dan wat nu gemeten wordt in het opbrengstenoordeel van de inspectie of in de Pisa-meting. Een goede basis in taal en rekenen is belangrijk, maar met een **eenzijdig accent op de waardering van meetbare cognitieve doelen doen we een belangrijk deel van onze scholen én leerlingen tekort**. Bovendien heeft de samenleving ook grote behoefte aan **ondernemerschap, probleemoplossend vermogen, samenwerking, creativiteit en vakmanschap**.

SCHOLEN HEBBEN TE WEINIG RUIMTE

Een ander belangrijk obstakel is de bemoeienis van de overheid op de inhoud van het onderwijs. Scholen en docenten hebben volgens de Onderwijsraad door alle prestatie verhogende maatregelen onvoldoende ruimte om accenten te leggen in hun onderwijsaanbod en te vernieuwen. De overheid moet sturen op hoofdlijnen, en meer afstand nemen van de onderwijsinhoud, zo bepleit de raad.

De VO-raad onderschrijft het pleidooi **dat scholen de ruimte moeten hebben om vanuit een eigen visie accenten te kunnen leggen**. Dit vergt een grotere professionele inbreng van scholen en docenten en daarmee forse inspanningen om de deskundigheid van alle betrokkenen bij het onderwijs verder te versterken. De VO-raad benadrukt in dit kader ook het belang van consistentie in beleid vanuit Den Haag. Ook in de discussiebijeenkomst die de Onderwijsraad maandagavond naar aanleiding van het advies in de Balie organiseerde,

kwam verschillende keren aan de orde dat de politiek te veel op het bordje van het onderwijs legt en dat **'de overheid zich moet leren te beheersen' om zigzagbeleid te voorkomen.**

MEER WAARDERING VAN NIET-COGNITIEVE CAPACITEITEN

Ten derde benadrukt de Onderwijsraad **het risico dat de nadruk op prestaties op basisvaardigheden ten koste gaat van de eigenwaarde van kinderen die hier niet goed op presteren.** Hierdoor kan er een tweedeling in de maatschappij ontstaan, tussen kinderen die wel en die niet aan deze cognitieve normen kunnen voldoen. In dat licht betreurt de raad het dat steeds minder scholen kiezen voor een brede brugperiode. Groepen jongeren komen hierdoor niet meer met elkaar in contact. De raad pleit dan ook voor een andere – **niveau-overstijgende - groepering van jongeren** in bijvoorbeeld de vakken gymnastiek, muziek, culturele en kunstzinnige vorming.

<http://www.vo-raad.nl/dossiers/taal-en-rekenen/te-smalle-kijk-op-onderwijskwaliteit>